प्रवेश सं० १८४३
विषयः धर्मशास्त्रम्
क्र॰ सं० १३५८

नाम नारदस्मृतिः
ग्रन्थकार

पत्र सं० ८१-८६

श्लोक सं०
अक्षर सं० (पंक्तौ) २५
पंक्ति सं० (पृष्ठे) ८

आकारः ८·३ x ४·२
लिपिः दे·ना
आधारः का०

वि० विवरणम् अपूर्ण

पी० एस० यू० पी०—७७ एस० सी० ई०—१६५१—५० ०००
द्वि० १५९८०

12168

Indira Gandhi National Centre for the Arts

नारदस्मृतिः ५ । ५० ग्रं. १५२८

इतिचोरूकात्रिःपाद्गुखंतमपसजेत् ४१ ततःप्रभृतिवक्तव्यःस्वाम्य ४१क
नुग्रहपालितः भोज्यान्नश्चप्रतिग्राह्योभवत्यभिमतश्चसः ४२ इ
तिश्रीनारदीयेधर्मशास्त्रेसुश्रूषाभ्युपेत्यैतद्दानादानविधिःपंचमः
भृत्यानांवेतनस्योक्तोदानादानविधिक्रमः वेतनस्यानपाकर्मतद्वि
वादपदंस्मृतं १ भृत्यायवेतनंदद्यात्कर्मस्वामीयथाक्रमं आदौम
ध्येवसानेचकर्मणोयद्विनिश्चितं २ भृत्यावनिश्चितायांतुदशभागं
समाप्नुयुः लाभगोवीजसस्यानंवणिग्भोगकृषीवलः ३ क्रियाप
करणंवेषांक्रियांयन्मनुदाहृतं तत्स्वभावेनकुर्वीतनजिह्मेनसमा

प्र. पृ. ६ तदृ ४

Indira Gandhi National Centre for the Arts

चरेत् ४ कर्म्माकुर्वन्प्रतिश्रुत्यकार्य्योदत्वाभृतिंवलात् भृतिंगृहीत्वा
ना· कुर्व्वाणोद्विगुणांभृतिमावहेत् ५ भृतिषड्भागमादद्यात्सग्रस्य
४१ कृतेत्यजन् अनपेक्ष्यापितद्देशंभृतिहानिमवाप्नुयात् ६ अद
दत्कारयित्वातुदंड्धान्याधिकंचन दाप्योभृतिचतुर्भागंसमर्द्ध
पथेत्यजन् ७ अनयन्वाहकोप्येवंभृतिहानिमवाप्नुयात् द्विगु
णांतुभृतिंदाप्यःप्रस्थानेविघ्नमाचरन् ८ भांडंव्यसनमागच्छे
प द्यदिवाहकदोषतः सदाप्योयत्प्रनष्टंस्याद्दैवराजकृतादृते ९ गवां ४१
शताद्वत्सतरीधेनुःस्याद्द्विशताभृतिः प्रतिसंवत्सरेगोपेसंदोहश्चा

श्चमेहनि १० उपायनमपागोपः प्रत्यहंरजनिक्षये चीर्णाःपीताश्चता ४२क
गोपःसायम्हेप्रत्युपानयेत् ११ सावेद्गोर्व्यसनंगच्छेद्व्यायच्छेनत्रशक्ति
तः अशक्तोप्रतिपन्नोतुस्वामिनेतन्निवेदयेत् १२ अव्यायच्छन्नवि
क्रोशन्स्वामिनेचोपवेदयन् वोढुमर्हतिगोपस्तांविनयंचापिरा
जनि १३ नष्टंविनष्टंकृमिभिःश्वहतंविषमेमृतं हीनंपुरुषकारे
णपालोयेवनिपातयेत् १४ अजाविकेतथारुद्धेवृकैःपालेत्वनायति
पांप्रसह्यवृकोहन्यात्नपालस्तत्रकिल्विषी १५ विघुष्यवाहृतंचौ
रैर्नपालोदातुमर्हति यदिदेशेचकालेचस्वामिनश्चापिसंसवि १६

Indira Gandhi National Centre for the Arts

अनेनसर्वपालानांविवादाःसमुदाहृताः मृतेषुचविशुद्धिःस्यात्पाल
ना· स्स्वामिदर्शनात् १७ शुल्कंगृहीत्वापण्यस्त्रीनेच्छंतीद्विस्तदाप्नुया
४२ त् अप्रयच्छंस्तदाशुल्कमनुभूयपुमान्स्त्रियं १८ अयोनैवासमाक्रा
मेद्वदुभिर्वापिवासयेत् शुल्कंसोष्टगुणंदाप्योविनयंतावदेवतु १९
परेजिरेगृहंगत्वास्तोमंदत्वावसेत्तुयः सतंगृहीत्वानिर्गच्छत्यक्ता
सर्वमथोषितं २० स्तोमंविनायोनिवसेत्पर्याप्तमावनिश्चितं निर्गच्छ
न्तत्रणकाष्ठानिनगृह्णीयात्कदाच २१ स्तोमवाहीनिभांडानिपूर्णका ४२
लान्युपानयेत् गृहीतुर्नभवेद्भग्नंनष्टंचान्यत्रसंप्लवात् २२ इति।

श्रीनारदीयेधर्म्मशास्त्रेवेतनस्यानपाकर्म्मेतिषष्ठं ॥ निक्षिप्तंवापरद्रव्यं ४३क
नष्टंलब्ध्वापहृत्यवा विक्रीयतेसमक्षंयद्विज्ञेयोस्वामिविक्रयः १ द्र
व्यमस्वामिविक्रीतंप्राप्यस्वामीसमाप्नुयात् प्रकाशविक्रयःशुद्धिःक्रे
तुःस्तेयंरहःक्रमात् २ अस्वाम्यनुमताद्दासादसतश्चजनाद्रहः
हीनमूल्यमवेलायांहीनस्तद्दोषभाग्भवेत् ३ नगृहेतागमंक्रेताशु
द्धिस्तस्यतदागमात् विपर्ययेतुस्यदोषःस्तेयदंडंचसोर्हति ४ विक्रे
तास्वामिनोर्थस्वंक्रेत्रेमूल्यंचतत्समं दद्याद्दंडंतथाराज्ञेविधिरस्वामि
विक्रये ५ परेणनिहितंलब्ध्वाराजन्युपहरेन्निधिं राजगामीनिधिःस

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

धिः सर्वेषांस्वरणादृते ६ ब्राह्मणोपिनिधिंलब्ध्वाक्षिप्रंराज्ञेनिवेदये
ना· त् तेनदत्तंचभुंजीतस्तेनःस्यादनिवेदयन् ७ स्वमप्यर्थंतथानष्टंल
४३ ब्ध्वाराज्ञेनिवेदयेत् गृह्णीयात्तत्परंशुद्धंमशुद्धंस्यात्ततोन्यथा ८ इति
श्रीनारदीयेधर्म्मशास्त्रेऽस्वामिविक्रयोनामसप्तमंविवादपदं ॥ वि
क्रीयपण्यंमूल्येनक्रेत्रेयन्नप्रदीयते विक्रीयासंप्रदानंतद्विवादपद
मुच्यते १ लोकेस्मिन्द्विविधंद्रव्यंजंगमंस्थावरंतथा क्रयविक्रयध
र्म्मेषुसर्वंतत्पण्यमुच्यते २ षड्विधस्तस्यतुबुधैर्दानादानविधिःस्मृतः ग
णितंतुलितंमेयंक्रिययारूपतःश्रिया ३ विक्रीयपण्यंमूल्येनक्रेत्रेयो

नप्रयच्छति स्थावरस्योदयंदाप्योजंगमस्यक्रियाफलं ४ अर्घश्चेदपचीयेत ४४ क
सोदयंपण्यमावहेत् स्थायिनामेवनियमोदिग्लाभोदिग्विचारिणां ५
उपहन्येतवापण्यंदह्येतापह्रियेततवा विक्रेतुरेवसोनर्थोविक्रीयासंप्रय
च्छति ६ नदीयंदर्शयित्वातुसदोषंयःप्रयच्छति सर्वंतद्द्विगुणंदा
प्योविनयंतावदेवच ७ तथान्यहस्तविक्रीतंयोन्यस्मैनप्रयच्छति सोपि
तद्द्विगुणंदाप्योविनयंचैवराजनि ८ दीयमानंनगृह्णातिक्रीतंपण्यंच
यःक्रयी विक्रीणानस्तदन्यत्रविक्रेतानापराध्नुयात् ९ दत्तमूल्यस्यपण्यस्य
विधिरेवंप्रकीर्तितः अदत्तेन्यत्रसमयेनविक्रेतुरतिक्रमः १० लाभार्थं

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

वणिजांसर्वपण्येषुक्रयविक्रयः मन्दाल्लाभोर्थमासाद्यमहान्भवतिवान
ना· वा ११ तस्माद्देशेचकालेचवणिगर्घंसमाश्रयेत् नजिह्मंचप्रवर्तेतश्रेया
४४ नेवंवणिक्पथः १२ इतिनारदीयेधर्मशास्त्रेविक्रीयासंप्रदानंनामष्टमं
विवादपदं॥ क्रीत्वामूल्येनयःपण्यंक्रेतानबहुमन्यते क्रीतानुशयइत्येत
द्विवादपदमुच्यते १ क्रीत्वामूल्येनयःपण्यंदुःक्रीतंमन्यतेक्रयी विक्रे
तुःप्रतिदेयंतत्तस्मिन्नेवाह्न्यविक्षतं २ द्वितीयेह्निददत्क्रेतामूल्यात्त्रिंशां ४५
शमाहरेत् द्विगुणंतत्तृतीयेह्निपरतःक्रेतुरेवतत् ३ क्रेतापण्यंपरी
क्षेतप्राक्स्वयंगुणदोषतः परीक्ष्याभिमतंक्रीतंविक्रेतुर्नभवेत्पुनः ४

महादोषंपरीक्ष्येतपंचाहादश्वमेवतु मणिमुक्ताप्रवालानांसप्ताहंस्या
त्परीक्षणं ५ द्विपदामर्द्धमासःस्यात्पुंसांतद्द्विगुणंस्त्रियः दशाहंस
र्वबीजानामेकाहंलोहवाससां ६ परिभुक्तंचयद्वासःक्लिष्टरूपंमलीमसं
सदोषमपितत्क्रीतंविक्रेतुर्नभवेत्पुनः मूल्यादष्टभागोहीयेतसकृद्धौतस्य
वाससः द्विःपादस्त्रिस्त्रिभागस्तुचतुःकृत्वोर्द्धमेवच ८ अर्द्धक्षयात्तु
रतःपादांशापचयःक्रमात् यावत्क्षीणदशंजीर्णंजीर्णस्यानियमःक्ष
ये ९ लोहानामपिसर्वेषांहेतुरग्निक्रियाविधा क्षयःसंक्रियमाणानांते
षांदृष्टोग्निसंगमात् १० सुवर्णस्यक्षयोनास्तिरजतेद्विपलंशतं शत

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

मष्टपलं ते स्युः क्षयस्तु त्रपुसीसयोः ११ नाम्ने पंचपलं विंद्यात् विकाराये
ना· च तन्मयाः तद्भानूनामनेकत्वादयसो नियमः क्षये १२ तांनवस्य च सं
४५ स्कारे क्षयवृद्धी उदाहृते सूत्रकर्प्पासिकोर्णानां वृद्धिर्दशपलं शते ।
स्थूलसूत्रवतांनेषां मध्यानां पंचकं शतं त्रिपलं तु सुसूक्ष्माणामेषा
वृद्धिरुदाहृता १४ त्रिंशांशो रोमवद्धस्य क्षयः कर्म्मकृतस्य तु कौशे
यवल्कलानां तु नैव वृद्धिर्न च क्षयः १५ क्रीत्वानानुशयं कुर्य्यात् वणि।
क्पण्यविचक्षणः वृद्धिक्षयौ तु जानीयात्पण्यानामागमं तथा १६ ४५
इति नारदीये धर्म्मशास्त्रे क्रीतानुशयो नाम नवमं विवादपदं पाषंडिनै

गमादीनां स्थितिः समयउच्यते समयस्यानपाकर्म्म तद्विवादपदं स्मृतं ४६
१ पाषंडिनैगमश्रेणीपूगव्रातगणादिषु संरक्षेत्समयं राजा दुर्गे जनप
दे तथा २ यो धर्म्मः कर्म्म यच्चैषामुपस्थानविधिश्च यः यश्चैषां वृत्त्युपा
दानमनुमन्येत तत्तथा ३ नानुकूलं च यद्राज्ञः प्रकृत्यवमतं च यत् बा
धकं च यदर्थानां तत्तेभ्यो विनिवर्तयेत् ४ मिथः संघातकरणमहितं
शस्त्रधारणं परस्परोपघातं च तेषां राजा न मर्षयेत् ५ पृथग्गणांश्च ये
भिंद्युस्ते विनेया विशेषतः आवहेयुर्भयं घोरं व्याधिं यनेह्युपेक्षिताः
दोषवत्करणं यत्स्यादनाम्नायप्रकल्पितं प्रवृत्तमपि तद्राज्ञा श्रेयस्का

Indira Gandhi National
Centre for the Arts

मोनिवर्त्तयेत् ७ इतिनारदीये धर्म्मशास्त्रे समयस्यानपाकर्म्म दशमं वि
ना· वादपदं सेतुकेदारमर्य्यादाविकृष्टाकृष्टनिश्चये क्षेत्राधिकारो यस्तु
४६ स्यात्तद्विवादः क्षेत्रजस्तु सः १ क्षेत्रसीमाविवादेषु सामन्तेभ्यो विनिश्च
यः नगरग्रामगणिनो ये च वृद्धतमा नराः २ ग्रामसीमासु च वहि
र्येस्युस्तत्कृषिजीविनः गोपशाकुनिकव्याधा ये चान्ये वनजीविनः
३ समुन्नयेयुस्ते सीमां लक्षणैरुपलक्षितां तुषांगारकपालैश्च कूपै
रायतनैर्द्रुमैः ४ अभिज्ञातैश्च वल्मीकस्थलनिम्नोन्नतादिभिः के ४६
दाराराममार्गैश्च पुराणैः सेतुभिस्तथा ५ निम्नगापहृतोत्सृष्टनष्टचि